

Å bygge spesialistutdanning i Etiopia

Etiopia har svært begrenset tilgang på helsepersonell. Etter flere år med fallende antall leger ansatt i offentlige sykehus, ble det satt inn ressurser for å øke kapasiteten for grunnutdanning av helsepersonell. Med det økte også behovet for utdanning av akademisk personell og spesialister.

Trond Engjom
trond.engjom@helse-bergen.no
Odd Helge Gilja
Gunnar Nysæter

I 2003 hadde Etiopia 0,247 helsearbeidere per 1 000 innbyggere og den laveste legedekningen per innbygger av alle land i Afrika: 0,03 leger per 1 000 innbyggere (1). For å bedre dette utformet helseministeriet i Etiopia en strategi frem mot 2020 for å bygge opp landets utdanningsinstitusjoner og forberede en betydelig økning i grunnutdanningen av leger, sykepleiere og annet helsepersonell. Etter hvert er flere internasjonale partnere blitt invitert til å delta. Målet er at det i perioden skal utdannes 10 000 leger og 3 200 jordmødre. I tillegg

skal det jobbes videre med å styrke utdanning for sykepleiere, teknisk personell og annet helsepersonell med kortere utdanningsløp (2, 3). Dette innebærer et stort press på lærekrefter og akademiske institusjoner. Det er de samme legene som er i klinisk arbeid som får undervisningen som ekstra arbeidsbyrde (2). Behovet for spesialister er derfor større enn noen gang før.

En viktig komponent i et robust helsevesen ligger i lokal utdanningskapasitet. For å få til dette er det nødvendig å styrke den spesialiserte kompetansen i akademiske fagmiljøer (2). Foreløpig ligger målet om bred distribusjon av legespesialister langt unna, men arbeidet med egne utdanningsløp for videreutdanning av leger er startet. Nedfor beskriver vi hvordan Helse Bergen som ekstern partner har vært med og støttet Universitetssykehuset Black Lion Hospital

i utformingen av et utdanningsløp for spesialister i gastroenterologi.

Samarbeid med Bergen

Mange av dagens prosjekter i Etiopia er kommet i stand etter initiativ fra leger med bakgrunn i misjonsorganisasjonenes arbeid. Helse Bergen har samarbeidet med Medical School ved University of Addis Abeba i 15 år. Både Avdeling for rekonstruktiv kirurgi, Brannskadeavdelingen, Medisinskteknisk avdeling og Nevrokirurgisk avdeling har hatt engasjementer på ulike sykehus i Addis Abeba og deltatt i utdanning av spesialister innenfor sine felt i mange år.

Prosesen med å bygge et endoskopilaboratorium i Addis Abeba startet på initiativ fra legen Einar Eriksen, som ledet et Haukeland-støttet prosjekt med å bygge opp Etiopias første avdeling for rekonstruk-

Fornøyde lokale undervisere, nybakte spesialister i gastroenterologi og eksaminatorer samlet på gastrolaboratoriet for kaffeseremoni like etter eksamen. Foto: Trond Engjom

tiv kirurgi særlig rettet mot brannskadebehandling. Han så nytten av å ha en endoskopitjeneste og inviterte i 2001 ned en av forfatterne (GN), med forankring i Stord sykehus og fartstid fra flere sykehus i Etiopia, for å bidra i byggingen av et endoskopilaboratorium på lokalsykehuset Yekatit 12. Laboratoriet var i drift fra 2003 med utstyr donert fra Stord sykehus. Etter hvert ble det ansatt en lokal gastroenterolog, men aktiviteten opphørte etter noen år.

I 2008 kom et nytt initiativ fra legen Tor Henrik Henriksen på Tønsberg sykehus om å gjenoppta aktiviteten med å bygge en endoskopi- og ultralydenhet i Addis Abeba. En gruppe leger fra Haukeland og Tønsberg hadde samtaler med sykehusledere ved flere sykehus og politikere på nasjonalt nivå. Et godt politisk grunnlag for oppdraget ble lagt. Etter hvert falt valget på det store, offentlige universitetssykehuset Black Lion Hospital. Gastroseksjonen på Haukeland universitetssykehus donerte brukt endoskopiutstyr og ultralydapparat, og flere av seksjonens erfarne overleger og spesialsykepleiere dro til Etiopia og holdt kurs og ga praktisk opplæring. Enheten var i full bruk fra 2011.

Som det fremgår av historien over, har mange prosjekter vært initiert gjennom enkeltpersoner og enkeltavdelinger med støtte fra ulike hold. De siste årene har Helse Bergen jobbet for bedre kontinuitet i prosjektstyringen og etablert en egen avdeling for internasjonalt samarbeid. Denne avdelingen koordinerer og finansierer i dag Helse Bergens samarbeidsprosjekter i mange land.

Treårig spesialistutdanning

I forlengelsen av arbeidet med endoskopi- og ultralydenheten deltar Helse Bergen i et fler nasjonalt samarbeid for utdanning av spesialister i Etiopia. Dette programmet styres av Addis Abeba University og har med støtte fra internasjonale akademiske institusjoner i flere år jobbet med utformingen av treårige strukturerte utdanningsprogrammer i flere spesialiteter. Gruppen som har arbeidet med spesialiteten gastroenterologi har engasjert lærekrefter fra universitetssykehusene Sahlgrenska, Toronto og Haukeland. Programmet tok opp sine første utdanningskandidater i 2011. Bergensgruppens ansvarsområde har vært knyttet til praktisk utdanning av spesialistkandidatene i endoskopiteknikk og ultralyd. Et gledelig og håndfast resultat av dette arbeidet var gjennomført eksamen for fire ferdige gastrospesialister i april 2014.

Veien fremover

Intensjonen med lokal utdanning er å minske faren for hjerneflukt. De første ferdigutdan-

Gunnar Nysæter sjekker utstyret. Å holde avansert endoskopiutstyr i god teknisk stand kan være en stor utfordring i Etiopia. Foto: Odd Helge Gilja

nede spesialistene er engasjert på ulike sykehus i Etiopia og tre nye kandidater er tatt opp for et nytt treårig utdanningsløp. I fortsettelsen er målet å bygge opp en robust faggruppe lokalt, som etter hvert kan ta over ansvaret for driften av spesialistutdanningen. Prosjektet er godt forankret på politisk, sykehusadministrativt og akademisk hold. Dette mener vi er en forutsetning for å lykkes i det lange løp.

Utfordringene med å drive praktisk opplæring i en så teknologikrevende medisinsk spesialitet som gastroenterologi har vært store, og mange av utfordringene er fortsatt ikke løst. Både forsyningskjede, vedlikehold av utstyret og finansiering av tjenestene har gjenstående oppgaver som krever

langsiktig engasjement. Utvidelse av prosjektet med et utdanningsløp for gastro-sykepleiere er nødvendig. Ti sykepleiere har allerede gjennomført et kortkurs med sertifisering. Videre arbeid med et større pensum i samarbeid med universitetet i Addis Abeba er på trappene. Det er gledelig at Black Lion Hospital ser verdien av endoskopi- og ultralydenheten og styrker donasjoner fra internasjonale partnere med egne innkjøp. Dette gir et håp om at utstyrproduzentene etter hvert kan opprette et servicetilbud i Etiopia, noe som er en forutsetning for bærekraftig drift av så avansert teknologi.

De gastroenterologene fra Haukeland universitetssykehus som har deltatt i under-

visningen, er klart enig om at det er faglig verdifullt å ha denne kontakten i Afrika. Helse Bergen har forpliktet seg de kommende tre årene til å føre neste kull med uteksaminerte leger frem mot spesialitet. Etiopia har ambisjon om å bli et middelinntektsland innen 2035, og etterspørselen etter spesialisert helsetjeneste vil trolig øke. Det er et stort gap å fylle, og det må skje gjennom lokal utdanning av spesialister.

Vi ønsker å takke initiativtakerne og deltakerne i Etiopia-gruppen på Haukeland universitetssykehus som bidrar med reiser og undervisning, spesielt legene Geir Folvik og Trygve Hausken og gastrosykepleierne Roy Cato Solheim, Vibecke Lindøen, Irene Hittland og Idun Wang. Vi takker også Stord sykehus, kanalspesialistene og Olympus Norge for bidrag med viktig utstyr.

Trond Engjom (f. 1972)

er spesialist i indremedisin og i fordøyelsessykdommer og er overlege på Gastroenterologisk seksjon, Haukeland universitetssykehus. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Odd Helge Gilja (f. 1962)

er dr.med., spesialist i indremedisin og i fordøyelsessykdommer, overlege på Gastroenterologisk seksjon, Haukeland universitetssykehus og professor II på Klinisk institutt 1, Universitetet i Bergen. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Gunnar Nysæter (f. 1944)

er spesialist i indremedisin og i fordøyelsessykdommer og er overlege på Gastroenterologisk seksjon, Haukeland universitetssykehus. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Litteratur

1. WHO. The World Health Report 2006 – working together for health. Tabell 4, s. 220. www.who.int/whr/2006/en/ (27.1.2015).
2. Derbew M, Animut N, Talib ZM et al. Ethiopian medical schools' rapid scale-up to support the government's goal of universal coverage. *Acad Med* 2014; 89 (suppl): S40–4.
3. Ethiopia WHO. Taking forward action on Human Resources for Health (HRH) with DFID/OGAC and other partners. www.who.int/workforcealliance/knowledge/publications/partner/tfa_ethiopia.pdf. (27.1.2015).

Mottatt 29.1. 2015, første revisjon innsendt 19.4. 2015, godkjent 18.5. 2015. Redaktør: Lise Mørkved Helsingen.